

למורה ולמדריך

"וּבִשְׁנֵה הַשְּׁבִיעִת... שְׁנַת שְׁבָתוֹן, יְהִי לָאָרֶץ: וְהָיְתָה שְׁבֵת הָאָרֶץ לָכֶם, לֹאכְלָהּ--לָךְ, וְלַעֲבֹדְךָ וְלֹאֲמָתְךָ; וְלִשְׂכִירְךָ, וְלַתּוֹשֵׁבְךָ, הַגֵּרִים, עִמָּךְ. וְלַבְּהֶמְתְּךָ-- וְלַחִיָּה, אֲשֶׁר בְּאֶרְצְךָ: תִּהְיֶה כָל-תְּבוּאָתָהּ, לְאָכְלָךְ" (ויקרא, כ"ה 5-7).

מחנכים, מורים ומדריכים יקרים,

בשנת שמיטה, החלה אחת לשבע שנים, מצווה האדם לעזור ולשמוט את אחיזתו בנכסיו הגשמיים, לשבות מעיבוד הקרקע ולתת לה מנוחה. בו בזמן הוא מצווה להנות מפרייה הטבעי ולפתוח את השדות לאדם ולחיה.

מצוות השמיטה עוסקת, בין יתר טעמיה החברתיים והרוחניים, ביחס שבין האדם לאדמה. הציווי להקפיד על מנוחת האדמה, לשמור עליה ולהפקיר את התוצרת אשר לא נוצלה על ידי בעל הקרקע לעניים ולחיית השדה, מתייחס גם למתן אפשרות לשיקום המערכת האקולוגית, שיפור וטיוב האדמה ובראש ובראשונה ליחסי הכבוד שעל האדם לרכוש כלפי האדמה המקיימת אותו.

כל אלה עולים בקנה אחד עם עקרונות הליבה של קק"ל, ובראשם ציונות אקולוגית ופיתוח בר קיימא, אשר קוראים לשמר את משאבי הטבע תוך התחשבות בצרכי האדם.

רקע אודות השמיטה, טעמיה, הערכים שבצידה וגם אודות הקשר שלה לקק"ל ולעשייה הציונית אקולוגית תוכלו למצוא במצגת אדם ואדמה – שמיטה ציונית אקולוגית ובמסמך המצורף אליה. אנו מאגדים עבורכם כאן מבחר רעיונות להפעלות, לקישורים ולמקורות אשר יכולים להוות כלים עבורכם לשילוב נושא השמיטה בהדרכות ובשעורים במהלך שנת השמיטה תשע"ה.

במהלך השנה יתכנסו קישורים, מידע, הפעלות ומשחקים נוספים באתר החלון הירוק ובאתר המדריכים. כולכם מוזמנים להיכנס!

דגשי הדרכה והצעות לפעילויות – שנת השמיטה

העיסוק במצוות השמיטה, שהיא מצווה דתית השוזרת בתוכה ערכים סוציאליים וערכים אקולוגיים, יוצר הזדמנות לדון עם המודרכים ברבדים השונים של היחס בין אדם ואדמה – לאו דווקא בהקשר היהודי דתי אלא בהקשר רחב ועדכני. בכל הדרכה או שעור ניתן לפתוח את הנושא בשאלה – **האם אתם יודעים מה מיוחד בשנת תשע"ה?** ולספר מעט על השמיטה, על המקורות הקשורים אליה והטעמים העומדים מאחוריה.

שבת הארץ
כיתות ד' – ח'
שעור אחד

פעילות 1:
קבוצת גיל:
משך הזמן:

מחלקים את המודרכים לחוליות, נותנים דף וכלי כתיבה לכל חוליה ומבקשים מהתלמידים לבחור ולצייר פעילות אחת שרוב חברי החוליה אוהבים לעשות בשבת. תולים או פורשים את כל הדפים על הרצפה ושואלים – **אז למה לא כל יום שבת? מדוע חשובה השבת לנו בני האדם?** מסבירים על מצוות השמיטה, המכונה גם "**שבת הארץ**". מפרטים על הטעמים ועל העקרונות שעומדים מאחורי המצווה ועל מקורותיה המקראיים. מבקשים מכל חוליה בתורה להמחזיז בפנטומימה הרגל שמשפיע לשלילה על הסביבה, אותו היא מציעה לכולם "לשמוט" בשנה השמיטה. הקבוצה צריכה לנחש מהו ההרגל ולהציע הרגל חיובי אחר במקומו.

השועל והכרם
גן – כיתה ד'
שעור אחד

פעילות 2:
קבוצת גיל:
משך הזמן:

מספרים את משל השועל והכרם <http://agadastories.org.il/node/255> ומדברים על שני לקחיו של המשל:

1. סוף מעשה במחשבה תחילה – השועל צריך היה לחשוב על התוצאה לפני שאכל את הענבים בכרם.

2. דמות השועל שנכנס לכרם ורזה ושדוף ויצא ממנו רזה ושדוף מזכירה את האדם שנכנס עירום לעולם ויצא ממנו עירום וכל הנכסים והרכוש שהוא צובר בדרך לא באמת חשובים.

מקשרים את לקח מספר 1 למחשבה ולמעשה של קק"ל: מסבירים את המושג "**פיתוח בר קיימא**" שבסיסו בעצם במחשבה שמשיקיעה קק"ל כאשר היא ניגשת לפתח שטח או לפעול לטובת האדם – המחשבה על יכולת הקיום של הטבע ועל האפשרות שלו לשרוד אחרי הפיתוח. חשוב להביא דוגמאות מעשיות מהשטח. מקשרים את לקח מספר 2 להשפעת המירוץ של האדם המודרני לצבירת רכוש, נכסים ועושר, בזמן שכדור הארץ נדרס ונהרס, חיות נכחדות ויערות נכרתים. מסבירים על הפעולות שעושה קק"ל להפחתת הזיהום והפגיעה בסביבה. (ניתן להיעזר בעזר הליבה) מחברים יחד חמשיר או סלוגן המזמין את כולם לחשוב לפני שפועלים ולתת לסביבה מנוחה בשנת השמיטה.

פעילות 3:

קבוצת גיל:
משך הזמן:

קבלת שביעית

גן – כיתה ב' (פעילות זו מצריכה הכנה מראש ותיאום עם המורה/הגננת)
שעור-שני שעורים

משמיעים את השיר – "מי אוהב את השבת" מאת אהוד מנור <http://youtu.be/OweQknoxn9w>
מזמינים מספר מתנדבים לספר איזו פעילות הם הכי אוהבים לעשות בשבת.

שואלים – למה השבת חשובה לנו?

מספרים על השמיטה, המכונה גם "שביעית", שהיא שבת האדמה. שואלים – למה האדמה צריכה שבת?
ממה היא צריכה לנוח? מסבירים על הצורך בשיקום האדמה לאחר שנים של עיבוד חקלאי, מספרים על זיהומים שונים שיוצר האדם ועל השפעת פעילותו של האדם על האדמה.
שואלים: מי יודע אילו פעולות נוקטת קק"ל לשיקום האדמה ולהפחתת הזיהום? (ניתן להיעזר בעזר הליבה ולדבר על קיבוע פחמן על ידי העצים, מאגרי מים, פיתוח שיטות חקלאיות מתקדמות ועוד. כדאי להיעזר בתמונות)

מכנים יחד מפה חגיגית (על ידי צביעה וציור על מפה חד פעמית לבנה מאל-בד) ועליה מצוירים אלמנטים מן הטבע – עלים, חיות, אבנים...

עורכים יחד עם הילדים "קבלת שמיטה": עורכים שולחן חגיגי עם כמוסים, חלה, נרות ויין, מקשטים אותו במפה המצוירת, מניחים על השולחן קערת פירות גדולה. מבקשים מכל ילד לבחור חיה שאותה הוא מזמין להתכבד מפרי הארץ (הילדים יכולים להמחזיז בפנטומימה והקבוצה תנחש איזו חיה בחרו) ולהגיד בתורו איחול שהוא מאחל לאדמה – כיצד תשמח בשבת שלה. מכבדים את כולם ביין ובפירות ושרים את השיר "ארץ זבת חלב ודבש".

פעילות 4:

קבוצת גיל:
משך הזמן:

אני רוצה גם

כיתות ח' – י"ב
שעור אחד

משמיעים את השיר "אני רוצה גם" מאת יהודה פוליקר ויעקב גלעד <http://youtu.be/HUVaWtpcSUU>
מחלקים את הכיתה לחוליות ונותנים לכל חוליה דפים עם מילות השיר:

<http://shironet.mako.co.il/artist?type=lyrics&lang=1&prfid=459&wrkid=3800>

מבקשים מכל חוליה לכתוב בית נוסף לשיר, שיתחיל במילים "גם אני רוצה". מזמינים נציגים לבצע או להקריא את הבית שכתבו. (ניתן להביא לפעילות גיטרה ולהפוך את חלק הפעילות הזה למהנה ולתיאטרי – תלוי בשיתוף הפעולה, במשך הזמן וברצון של המדריך)

שואלים: אז מה אנחנו רוצים בעצם? מה חשוב לנו בעולם של היום?

מנהלים דיון על תרבות הצריכה, הרצונות והשאיפות של בני הנוער. שואלים: אילו השלכות יש לרצונות שלנו, בני האדם, על העולם?

מסבירים על מצוות השמיטה והמשמעויות השונות שלה. מדברים על חשיבותה של שנת שבתון לאדמה וגם לאדם. שואלים – איפה מוזכר העולם בשיר של פוליקר?

מבקשים מכל אחת מהחוליות לכתוב, לרגל שנת השמיטה בית אחר, נוסף לשיר, הפעם מנקודת מבטו של העולם – מה רוצה העולם?

לסיכום – שואלים: איך נוכל לחבר את ה"רצונות" של העולם לרצונות שלנו? מספרים על מפעלי קק"ל ועל הרעיון של פיתוח בר קיימא שמתחשב גם בצרכי האדם וגם בצרכי האדמה.

לשמוט או לא לשמוט כיתות ג' – ז' שעור אחד

פעילות 5:
קבוצת גיל:
משך הזמן:

כל תלמיד מקבל בלון וכותב עליו פעילות של האדם שמשפיעה על הסביבה לטובה או לרעה (לדוגמה: נסיעה ברכב פרטי, כריית מחצבים, כריית יערות, ציד, מיחזור, שיקום נחלים, בניית מאגרי מים, ניצול אנרגיית השמש, חיסכון במים, נטיעת עצים...)

מחלקים את הכיתה לשתי קבוצות, אשר בכל אחת מהן מספר שווה של פעילויות חיוביות ושליליות. מבקשים מחברי הקבוצות להסתדר בשני טורים, כשכל אחד מחזיק בבלון שלו.

עורכים תחרות – המטרה להעביר את כל הבלונים לסוף הטור, לשמוט שם רק את הבלונים השליליים ואת הטובים להעביר חזרה לתחילתו:

צריך להעביר את כל הבלונים מיד ליד מעל לראש לסוף הטור בלי לשמוט אותם.

על השחקן שבסוף הטור לשמוט בכל פעם רק את הבלונים שעליהם פעילות המשפיעה לרעה על הסביבה. השחקן שבסוף הטור מעביר רק את בלוני הפעילויות החיוביות מיד ליד בחזרה לראש הטור.

מכריזים על המנצחים – הקבוצה שמסיימת ראשונה וללא טעויות.

אוספים את כל הבלונים שנשמוטו (הבלונים השליליים), מקריאים את הכתוב עליהם ומפוצצים אותם. מזמינים את התלמידים לנפח "בלונים טובים" נוספים על ידי הצעה של פעילויות חיוביות נוספות. מסבירים מהי שמיטה ומדגישים ששנת השמיטה היא שנה של מנוחה ושיקום לאדמה אחת לשבע שנים, בה אנחנו "שומטים" את ההשפעות השליליות שלנו על האדמה, כפ שעשינו במשחק. שואלים – **האם זה מספיק?** מסבירים על פיתוח בר קיימא ומספרים על פעילות קק"ל (ניתן להשתמש בבלונים ה"טובים" ולשייך את הפעילויות המתאימות לקק"ל).

קישורים ומקורות

מגוון מקורות, מאמרים ופעילויות בנושא השמיטה לגילאים שונים – אתר טבע עברי:

<http://www.tevaivri.org.il/Resources-main3-%D7%A9%D7%9E%D7%99%D7%98%D7%94>

חומרים אודות השמיטה בחלון הירוק של קק"ל:

<http://greenwin.kkl.org.il/features/holidays/shmita/>

סרטון על המירוץ האינסופי של החיים ועל ערכי השמיטה:

http://youtu.be/agrzWT_-zic

שיר העוסק בשמיטה:

<http://youtu.be/hlqgFo-4yCs>

ערך שמיטה באנציקלופדיה של "גשר":

<http://mikragesher.org.il/titles/encyclopedia/300/shmitta.htm>

